

KONTAKTER MED RIKSDAGEN SKAPAR FÖRTROENDE FÖR RIKSDAGEN

MARTIN BROTHÉN OCH SÖREN HOLMBERG

Kontakter skapar förtroende. En viktig samhällelig sanning? Eller rättare kanske – en viktig samhällelig trossats, inte minst inom politiken. Förhoppningen är att kontakter bygger förtroende och stöd. Men någon oomkullrunkelig sanning är det knappast. Kontakter kan ju också leda till tappat förtroende och minskat stöd.

Statsminister Thorbjörn Fälldin uttryckte tron på ett positivt samband mellan kontakter och förtroende väl när han säger: ”Det som är avgörande för framgången är om man kan komma i ett dialogförhållande med väljarna. Får man den dialogen att fungera då ökar det ömsesidiga förtroendet och det ger slutligen utslag i val.” (Lagercrantz 1998: 335).

Forskningen har visat att Fälldin var rätt ute. Det finns ett positivt samband mellan kontakter och förtroende. Ju mer kontakt desto högre förtroende. Väljare som på olika sätt varit i direkt eller indirekt kontakt med politiker tenderar att ha ett större förtroende för politiker och politiska institutioner (Holmberg 1999, Newton 1999, Möller 2000, Brothén 2010). Därmed inte sagt att det är kontakterna som ensidigt skapar förtroendet. En omvänd process kan också spela in. Förtroende kan leda till ökade kontakter. Men oavsett hur orsakspilarna går är det ett faktum inom politiken att det finns ett positivt samband mellan kontakter och förtroende. Fälldin var på rätt spår.

Men det är också ett faktum att den hitillsvarande forskningen visat att sambandet är förhållandevis svagt. Väljare med politikerkontakter har ett större förtroende för politiker än väljare utan kontakter – men skillnaden i förtroende är oftast modest.

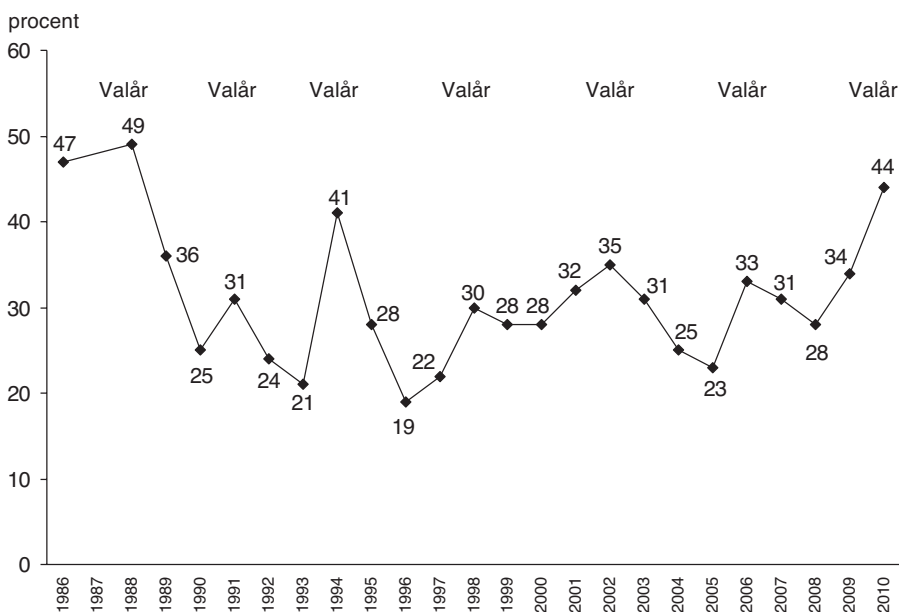
I det följande skall vi utsätta den fälldinska förhoppningen för en ny och delvis utvidgad prövning. Som testvariabel väljer vi förtroendet för riksdagen. Det har sedan 1986 mätts årligen i SOM-undersökningarna. Människors kontakter med riksdagen studeras på flera olika sätt inom SOM-studierna. Tre sådana mätningar är speciellt användbara för vårt syfte. En gäller människors allmänna ospecificerade kontakter med någon riksdagsledamot under det senaste året; en annan besök på riksdagens hemsida och en tredje besök på någon riksdagsledamots hemsida (Bergström 2010).¹

Vår test kommer inte bara att genomföras på individnivå – om graden av kontakter har ett samband med graden av förtroende. Vi kommer också att pröva sambandet över tid. Leder ökade kontakter till ett ökat förtroende? Och omvänt, leder minskade kontakter till ett minskat förtroende? SOM:s årliga mätningar av riksdagsförtroendet och av olika former av väljarkontakter med riksdagen gör sådana tidsserieanalyser möjliga.

Förtroendet för riksdagen

Förtroendet för riksdagen har följt samma förändringsmönster som andra politiska institutioner (se Holmbergs och Weibulls kapitel om institutionsförtroende). En trendmässig nedgång under åren 1986-1996 har följts av en lika tydlig uppgång sedan mitten av 1990-talet². Andelen personer med ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen är nästan lika stor 2010 som under åren 1986-88; 44 procent jämfört med 47-49 procent. Däremellan var andelen som lägst 19 procent bottenåret 1996 (se Figur 1).

Figur 1 Förtroende för riksdagen (procent)

Kommentar: Resultaten visar andelen svarande som har ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen. Frågan omfattade också svarsalternativen varken eller respektive mycket eller ganska litet förtroende. Procenten är beräknad bland personer som besvarat förtroendefrågan. Källa är SOM-undersökningarna.

Ett annat mönster som förtroendet för riksdagen också delar med andra politiska institutioner är att tilliten går upp valår för att sedan åter minska igen. Vi har ett tydligt exempel på en positiv valårseffekt (Holmberg 1994). Mest påtagligt syns effekten i samband med valet 1994, men den är klart synlig även vid övriga valtillfällen.

Sammantaget visar förtroendet för riksdagen på mycket stora förändringar under perioden 1986-2010. Förtroendet ökar eller minskar med 10-20 procentenheter

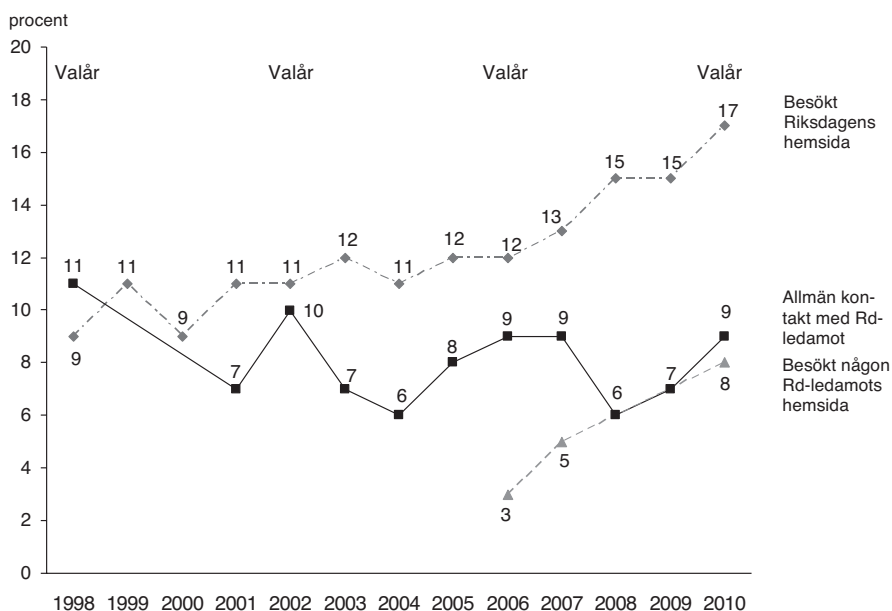
vid flera tillfällen. Någon brist på variation över tid uppvisar inte SOMs riksdagsmätningar. Frågan är nu om medborgarnas kontakter med riksdagen uppvisar ett liknande mönster?

Kontakt med riksdagen – tre olika mått

SOM-undersökningarnas mått på kontakter med riksdagen går endast tillbaka till 1998. För perioden dessförinnan när riksdagen förtroende gick nedåt har vi inte tillgång till några systematiska kontaktmätningar. Vi kan alltså enbart jämförbara riksdagsförtroendets utveckling med hur kontakterna förändrats under åren sedan slutet på 1990-talet.

Resultaten i Figur 2 visar att kontakterna inte förändrats särskilt mycket i omfattning under de år SOM har genomfört sina studier. Men de mönster som finns pekar på något ökande kontakter.

Figur 2 Kontakt med riksdagen (procent)

Kommentar: Frågan för allmänkontakt löd: "Under de senaste 12 månaderna, har Du haft någon form av kontakt med någon riksdagsledamot" med svarsalternativen ja respektive nej. Frågan om besök på hemsidor löd: "Har Du under de senaste 12 månaderna tagit del av följande på Internet? Hemsida för: Riksdagen respektive Någon riksdagsledamot" med fem svarsalternativ från Ingen gång till Någon/ några gånger i veckan. Resultaten visar andel personer som svarat ja på den allmänna kontaktfrågan respektive angivit något besök på en Rd-hemsida under de senaste 12 månaderna. Procenten har beräknats bland *samtliga* svarande i respektive års SOM-undersökning.

Den allmänna frågan om människor har haft någon form av kontakt med en riksdagsledamot under det senaste året har besvarats jakande av mellan som lägst 6 procent 2004 och som högst 11 procent 1998. Valåret 2010 är resultatet 9 procent. Någon ökande trend som kan matcha uppgången i förtroendet för riksdagen kan inte spåras. Dock, under de senaste åren kan en viss uppgång noteras.

Detsamma kan konstateras när det gäller andelen personer som uppger att de varit inne på riksdagens hemsida under det senaste året. Här finner vi också en uppgång som har accelererat under senare år – från 9 procent 1998, över 12 procent 2006 till 17 procent 2010. En kontaktökning kan också iakttas när det gäller besök på enskilda ledamöters hemsidor. Någon dramatisk ökning talar vi dock inte om – från 3 procent 2006 till 8 procent 2010.

Det är naturligtvis inte överraskande att de tre kontaktmåtten uppvisar någorlunda liknande förändringar över tid. De mäter delvis samma fenomen. Människor som uppger att de haft någon form av kontakt med en riksdagsledamot, anger också ofta att de besökt riksdagens hemsida eller någon ledamots hemsida. Korrelationen 2010 mellan svaren på den allmänna kontaktfrågan och uppgifterna om besök på de aktuella hemsidorna är $+0.27$ (riksdagens hemsida) respektive $+0.30$ (någon ledamots hemsida).³

Skapar riksdagskontakter förtroende för riksdagen?

Svaret på rubrikens fråga är nja! Och det av två skäl. Det första är att de samband vi kan iakttä – både över tid och på individnivå – är mycket svaga även om de går i hypotesens riktning. Det andra skälet är att vi inte – givet de svaga sambanden – kan bortse från den högst reella möjligheten att påverkan också kan gå åt andra hållet, från förtroende till kontakt. Människor med ett högt förtroende för riksdagen har en tendens att ta kontakt. Människor med ett lågt förtroende tenderar att inte ta kontakt. Men det är viktigt att slå fast att de svaga samband som finns trots allt har en positiv karaktär. Kontakter och förtroende går hand i hand även om handslaget är slappt.

Individkorrelationen mellan graden av förtroende för riksdagen och allmän kontakt med någon ledamot under det senaste året har varit positiv alla undersökningsår med värden varierande kring ett medeltal på $+0.08$ (r).⁴ Uttryckt mer förstäligt betyder det att personer med kontakter i genomsnitt uppvisar ett riksdagsförtroende som är $+12$ procentenheter större än personer utan kontakter.⁵

Även när det gäller besök på riksdagens hemsida finner vi genomgående positiva korrelationer med graden av förtroende för riksdagen. Genomsnittskorrelationen är $+0.13$ över de olika undersökningsåren.⁶ Inte ett särskilt imponerande samband, men dock klart åt det positiva hållet. Besök på riksdagens hemsida leder potentiellt till ett stärkt förtroende för riksdagen. Ett negativt samband hade varit en allvarlig varningssignal. Det skulle ha tytt på att besök på hemsidan potentiellt kan leda till

ett sänkt förtroende för riksdagen. Men nu är korrelationen *inte* negativ. Den är positiv, om än svagt positiv.

Om vi ser på sambanden över tid och i vilken utsträckning som förtroendet för riksdagen på något sätt samvarierat med omfattningen på de olika riksdagskontakterna är det första som slår en att de förhållandevis dramatiska svängningarna i riksdagsförtroendet inte har någon motsvarighet när det gäller hur kontakterna har förändrats. Kontaktnivåerna har varit jämförelsevis stabila samtidigt som förtroendet för riksdagen gått upp kraftigt under valåren och dessutom förstärkts påtagligt sedan slutet av 1990-talet.

Men om vi undersöker närmare hur samvariationerna sett ut – och bortser från att upp- och nedgångarna varit mycket större för riksdagsförtroendet än för riksdagskontakterna – kan vissa positiva samband upptäckas. I majoriteten av fall där de allmänna kontakterna med någon ledamot ökar eller minskar, ökar respektive minskar också förtroendet för riksdagen. Det inträffar vid sju tillfällen av tio – 2002, 2003, 2004, 2006, 2008, 2009 och 2010. Det motsatta mönstret att riksdagsförtroendet går upp när kontakterna går ned, eller att riksdagsförtroendet minskar när kontakterna ökar finner vi endast två gånger, 2001 och 2005.⁷

En motsvarande samvariationsanalys för besöken på riksdagens hemsida visar på ett svagare samband med endast tre tillfällen med en parallell förändring åt samma håll när det gäller riksdagsförtroendet och hemsidesbesöken. Vid fler tillfällen gick förändringarna åt olika håll (5 fall).⁸

Sammanfattningen av våra empiriska testresultat måste bli krass. Stödet för förhoppningen att kontakter med riksdagen leder till förtroende för riksdagen är mycket svagt – både på individnivå och när det gäller förändringar över tid. Men, och det är ett viktigt men, testresultaten går i hypotesens riktning. Thorbjörn Fälldin hade mer rätt än fel – om än nått och jämt.

Noter

- ¹ Vid ett tillfälle har vi frågat om besök i riksdagshuset. Det var i SOM-studien 2007, se Brothén 2008.
- ² Nedgången i politikerförtroendet började inte åren efter 1986-1988. Den började långt tidigare. Andra mätningar av förtroendet för riksdagsledamöter och partier visar på en nedgång sedan åtminstone slutet av 1960-talet. Se Valundersökningarnas resultat i Oscarsson och Holmberg 2008.
- ³ Korrelationen mellan besök på riksdagens respektive någon ledamots hemsida är +.55 i SOM-undersökningen 2010.
- ⁴ Korrelationen har varit följande sedan första mätningen: 1998 +.04, 1999-2000 inga mätningar, 2001 +.05, 2002 +.09, 2003 +.10, 2004 +.08, 2005 +.09, 2006 +.10, 2007 +.07, 2008 +.07, 2009 +.09, 2010 +.05. Riksdagsförtroendet har mätts utefter en femgradig skala. Kontaktfrågan är tudelad – ja eller nej.

- ⁵ Mätningen gäller skillnaden i andelen som har ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen bland dem som besvarat förtroendefrågan. I SOM-studien 2010, bland personer med någon kontakt med en riksdagsledamot, har 50 procent ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen. Motsvarande andel är 43 procent bland personer utan kontakt; en skillnad på +7 procentenheter. Tidigare år har motsvarande skillnad varit: 1998 +8, 2001 +7, 2002 +14, 2003 +14, 2004 +13, 2005 +14, 2006 +14, 2007 +10, 2008 +17, 2009 +18 och alltså 2010 +7.
- ⁶ Korrelationen mellan förtroende för riksdagen och besök på riksdagens hemsida har varit följande sedan första mätningen: 1998 +.06, 1999 +.17, 2000 +.12, 2001 +.15, 2002 +.09, 2003 +.11, 2004 +.15, 2005 +.08, 2006 +.16, 2007 +.14, 2008 +.16, 2009 +.06, 2010 +.18. Även korrelationen mellan riksdagsförtroende och besök på någon ledamots hemsida är positiv: 2006 +.07, 2007 +.07 och 2010 +.11.
- ⁷ Vid ett tillfälle (2007) förändras inte kontakternas omfattning men väl riksdagens förtroende som minskade.
- ⁸ De parallella förändringarna inträffade 2001, 2004 och 2010. Vid fyra tillfällen förändrades antingen riksdagsförtroendet eller hemsidesbesöken samtidigt som den andra mätserien var oföränderlig. Det hände 2000, 2002, 2006 och 2009. Svängningarna gick i otakt åren 1999, 2003, 2005, 2007 och 2008.

Referenser

- Bergström, Annika (2010) Personligt och privat i sociala medier. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Nordiskt ljus*. Göteborg: SOM-institutet.
- Brothén, Martin (2008) Riksdagens besökare. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Skilda världar*. Göteborg: SOM-institutet.
- Brothén, Martin (2010) Riksdagsledamöters kontakter med väljare. I Brothén, Martin och Holmberg, Sören (red) *Folkets representanter*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Holmberg, Sören (1994) Partierna tycker vi bäst om i valtider. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Vägval*. Göteborg: SOM-institutet.
- Holmberg, Sören (1999) Down and Down We Go: Political Trust in Sweden. I Norris, Pippa (ed) *Critical Citizens*. Oxford: Oxford University Press.
- Lagercrantz, Arvid (1998) *En bonde blir statsminister. Thorbjörn Fälldin samtalar med Arvid Lagercrantz*. Stockholm: Bonnier.
- Möller, Tommy (2000) *Politikens meningslöshet. Om misstro, cynism och utanförskap*. Stockholm: Liber.
- Newton, Ken (1999) Social and Political Trust in Established Democracies. I Norris, Pippa (ed) *Critical Citizens*. Oxford: Oxford University Press.
- Oscarsson, Henrik och Holmberg, Sören (2008) *Regeringskifte*. Stockholm: Norstedts Juridik.